Әбйә 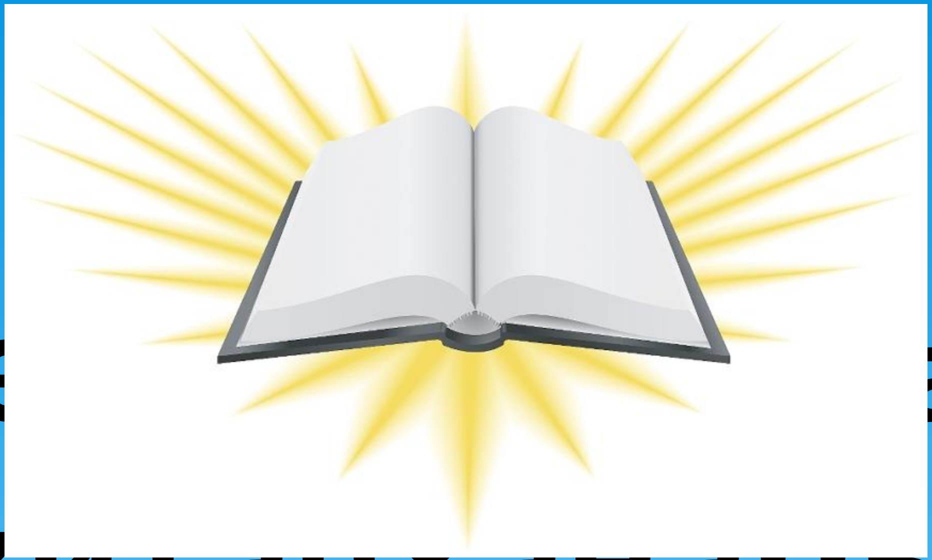 айон

китапханаһы

тәҡдим итә

электрон вариантта китап күргәҙмәһе

«Әҙәби геройҙар - экранда»

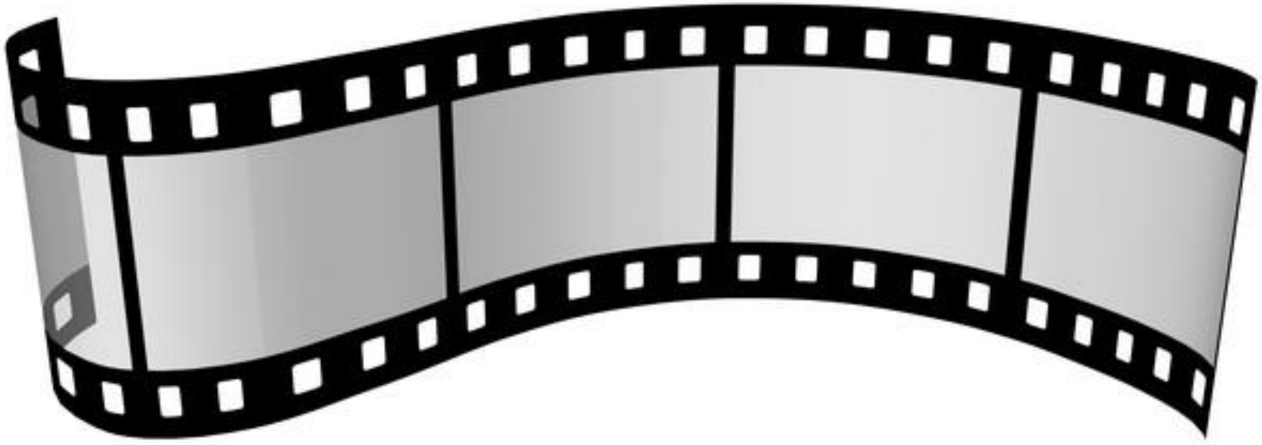

Филиал МАУ КДЦ "Центральная районная библиотека" Абзелиловский район РБ

представляет

электронную книжную выставку

«Литературные герои - на экране».

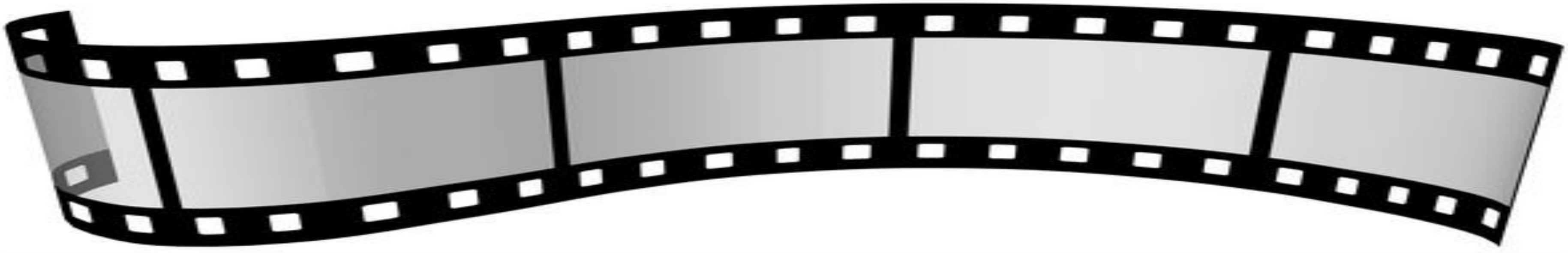

Күп кенә рус, совет әҙәбиәте классиктары әҫәрҙәре совет киноһының алтын фондына ингән. Матур ғына картиналар ижад ителгән. Башҡортостан Республикаһының кино сәнғәте өлкәһендә лә үҫеш һиҙелә. Башҡорт телендәге халыҡсан фильмдар башҡорт киноһы исемлеген тулыландырыуҙы дауам итә.

Күп кенә талантлы яҙыусыларыбыҙҙың әҫәрҙәре кино төшөрөрлөк. Һәҙиә Дәүләтшина, Зәйнәб Биишева, Булат Рафиҡов, Әхиәр Хәкимовтың әҫәрҙәре үҙе әҙер кино!

Һеҙгә яҙыусыларыбыҙҙың экранлаштырылған бер-нисә әҫәрҙәрен тәҡдим итәбеҙ.

Кино Башкортостана своими корнями глубоко уходит в национальную культуру, опирается на вековые духовные традиции башкирского народа, его самобытность. Великие художественные образы созданные на экране в сердце каждого.

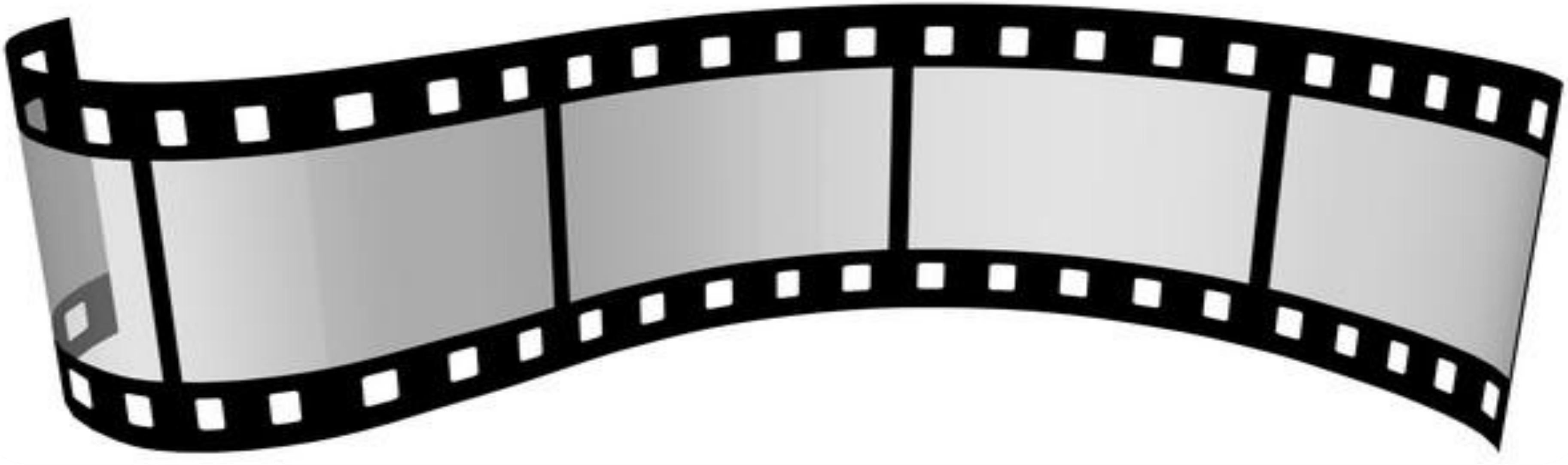

Всегда интересно сравнить фильм с прочитанной книгой, и мы предоставляем Вам такую возможность. При работе использованы материалы Интернет, книги из фонда центральной библиотеки. Материалы предоставлены на русском и башкирском языках.

Урыҫ яҙыусыһы Степан Павлович Злобиндың тәүге ҙур әҫәре – “Салауат Юлаев” Башҡортостанда яҙыла. Үткәндәрҙе ентекле өйрәнеү, башҡорт тормошо менән яҡындан танышыу, халыҡтың көнкүрешен белеү яҙыусыға дәһшәтле йылдар дәүерен һүрәтләргә, Салауат образын ышандырырлыҡ итеп күрһәтергә мөмкинлек бирә.

Роман буйынса режиссер Яков Александрович Протазанов “Салауат Юлаев” нәфис фильмы төшөрә һәм 1941 йылдың 21 февралендә беренсе тапҡыр тамашасы хөкөмә сығарыла. Ул Башҡортостанда ғына түгел, тотош илдә уңыш ҡаҙана. Салауат Юлаев ролен Башҡортостандың халыҡ артисы Арыҫлан Мөбәрәков башҡара.

Кадр из фильма

В конце 1929 года в Москве увидел свет роман “Салават Юлаев”. Имя великого сына Башкирского народа, талантливого поэта и полководца Салавата Юлаева (1754-1800), еще при жизни овеянного легендами, стало известно миллионам читателей нашей необъятной Родины. Автор книги – Степан Павлович Злобин (1903-1965), известный мастер русской исторической прозы. В начале 1941 года по сценарию Степана Злобина был поставлен звуковой художественный фильм (реж. Яков Протазанов) с народным артистом СССР Арсланом Мубаряковым в главной роли.

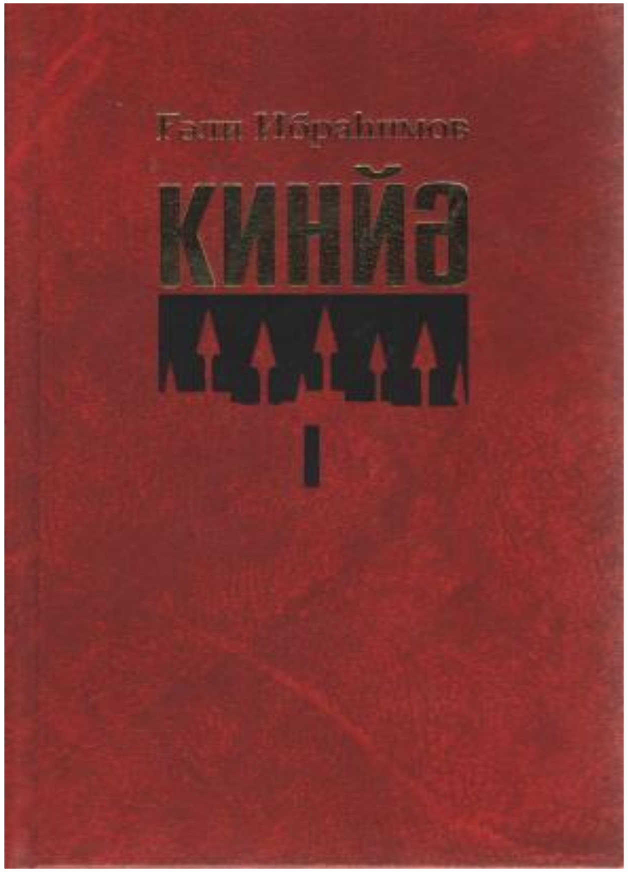

Ғәли Ибраһимовтың «Кинйә» әҫәренең төп геройы – Кинйә Арыҫланов 1773-1775 йылдарҙағы Крәҫтиән һуғышында Емельян Пугачевтың иң яҡын ярҙамсыларының береһе булған. Әҫәрҙең документаль нигеҙҙә яҙылыуы восстание алдындағы йылдарҙа башҡорт халҡының тормошон, Башҡортостанда йәшәүсе халыҡтар дуҫлығының нигеҙҙәрен художество саралары менән күҙ алдына баҫтыра. 1983 йылда ошо китап өсөн Ғәли Ибраһимов Республиканың Салауат Юлаев исемендәге премияға лайыҡ була. "Кинйә" романы буйынса режиссер Аҫҡар Абдразаҡов кино төшөрә.

Кадр из фильма

Гали Ибрагимов широко известен своим историческим романом “Кинзя”, изображающим события крестьянской войны 1773-1775 годов и воссоздающим образ одного из верных сподвижников Емельяна Пугачева Кинзи Арсланова. Роман создан на основе подлинных событий, биографических данных реальных людей. По жанровой разновидности «Кинзя» является историко-биографическим романом. Особый интерес к истории заставил обратиться Амира Габдульмановича Абдразакова к серьезной литературе и приступить к созданию художественных фильмов. Вместе с Фуатом Биишевым написали сценарий по роману Г.Ибрагимова “Кинзя”. Получился трехсерийный видеофильм, где Абдразаков еще и роль сам себе поручил-отца Кинзи Арсланова. (1986)

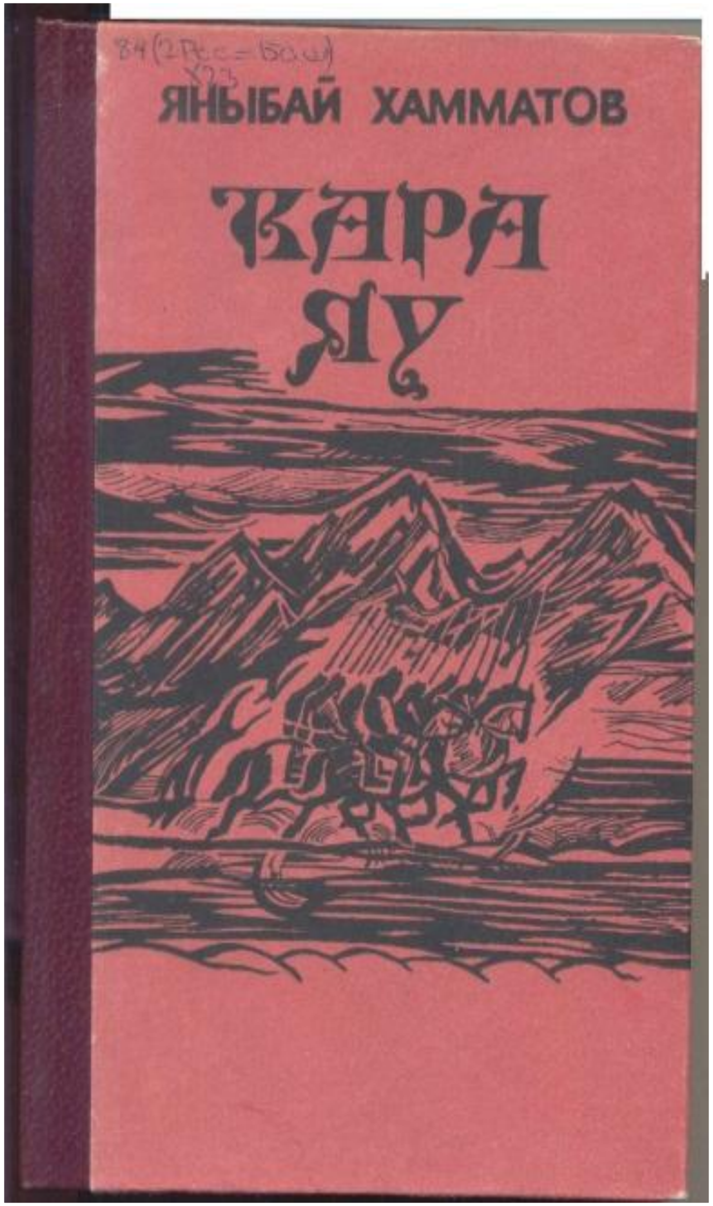

Яныбай Хамматов «Ҡара яу» әҫәрендә башҡорттарҙың монғол-татар баҫҡынсыларына ҡаршы көрәше һәм беренсе башҡорт ханы Сурмандың ата-бабаларыбыҙҙы берләштереүгә ынтылышы һүрәтләнә. Яныбай Хамматовтың “Ҡара яу” әҫәренә нигеҙләнеп “Мораҙым хан” исемле ҡыҫҡа метражлы тарихи фильм төшөрөлгән. Сценарий авторы, драматург Радик Өмөтҡужин. Фильм 2012 йылда Буранғол ауылында төшөрөлә. Режиссеры Әбйәлил районы Байым ауылы егете Айгиз Габдуллин.

Мораҙым ХАН (Мурадым хан)

Кадр из фильма

В 1995 г. изданы исторические романы Я.Хамматова «Черное нашествие» ("Кара яу") и «Агидель стремится к Волге» ("Агизел Иделгэ коя"), являющиеся результатом изучения автором эпохи завоевания башкирских земель татаро-монголами, образования и разгрома Казанского ханства на древней земле Булгар, об отношениях башкир с Иваном Грозным, о завоевании Сибирского ханства Ермака…

По роману «Черное нашествие» снят фильм «Мурадым хан». Режиссер Айгиз Габдуллин.

Яныбай Хамматов башҡорт әҙәбиәтендә беренсе тапҡыр биш китаптан торған оло бер серия-пенталогия авторы. Был серияға “Бөртөкләп йыйыла алтын”, “Аҡман-тоҡман”, “Йәшенле йәй”, “Юрғашты”, “Руда” исемле романдар инә. Ул биш романда алтын йыуыусы эшселәрҙең – старателдәрҙең тормошо Октябрь революцияһына тиклемге йылдарҙан алып беҙҙең көндәргә тиклем киң яктыртыла, үҙәктә төп геройҙарға әүерелгән бер нисә кешенең характеры, яҙмышы тулы кәүҙәләндерелә. Тәүге өс роман буйынса дурт сериялы нәфис фильм төшөрөлгән.Режиссеры - Аскар Абдразаҡов.

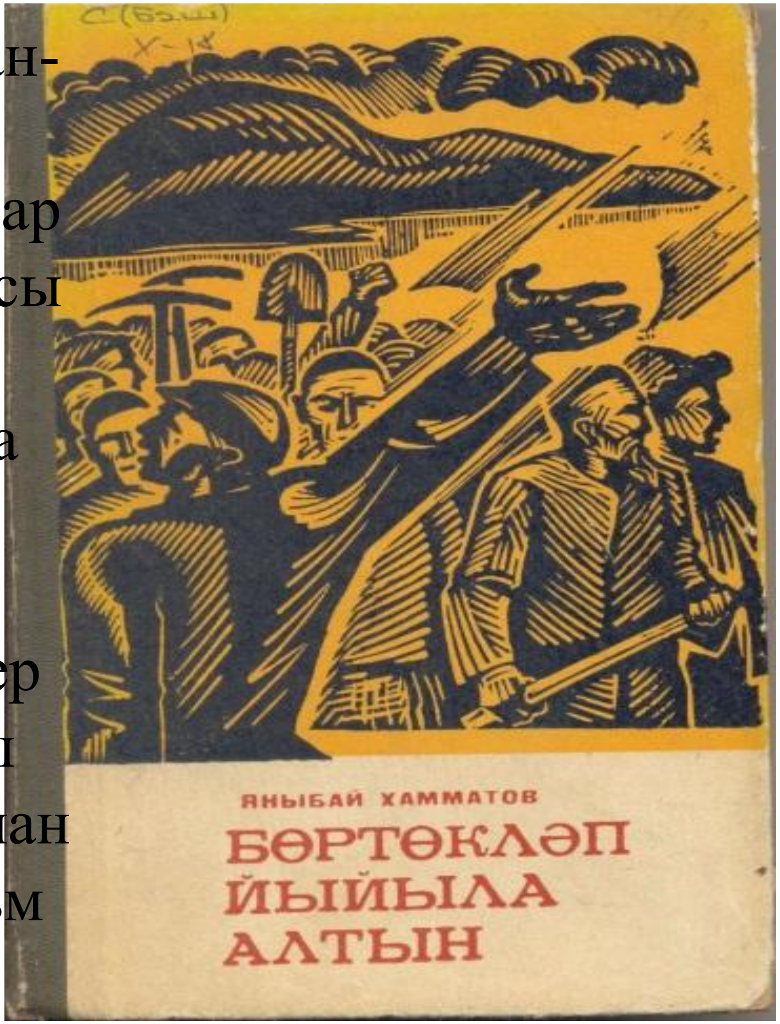

Яныбай Хамматов является автором первой башкирской пенталогии “Золото собирается крупицами” включающий широко известные романы “Золото собирается крупицами”, “Акман-токман”, “Грозовое лето”, “Юргашты”, “Руда” (“Желтый камень”), которые посвящены истории золотоискательного дела, становлению золотодобывающей промышленности в Башкортостане.

По первым трем романам снят четырехсерийный телевизионный художественный фильм (1989; реж. А.Г Абдразаков). В 1994г. пенталогия “Золото собирается крупицами” была удостоена Государственной премии Республики Башкортостан им. С.Юлаева.

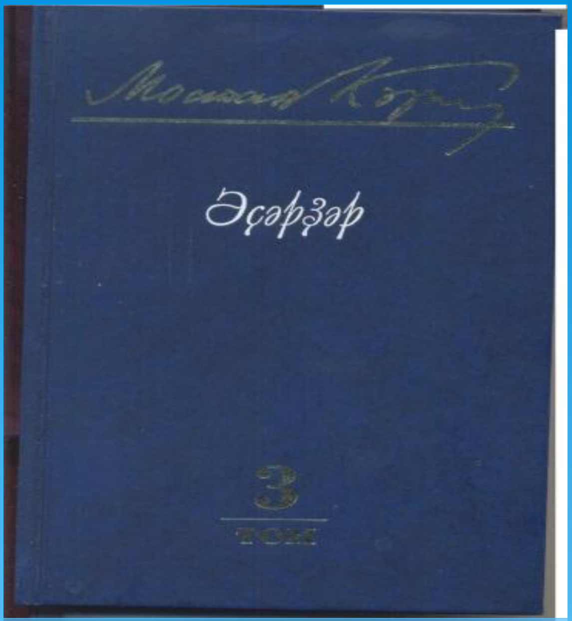

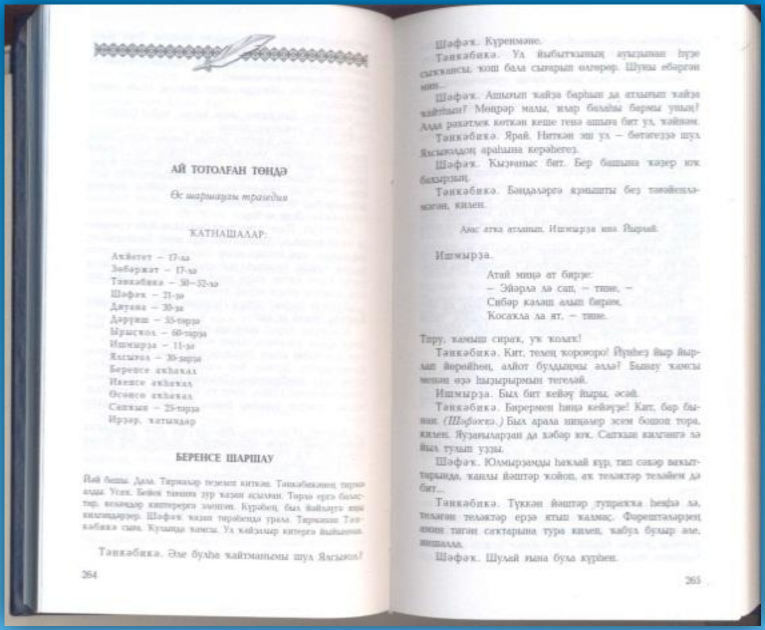
АЙ ТОТОЛҒАН ТӨНДӘ

Өс шаршаулы трагедия

КАТНАШАЛАР:

БЕРЕНСЕ ШАРШАУ

264

265

Башҡортостандың халыҡ шағиры Мостай Кәримдең “Ай тотолған төндә” трагедияһы башҡорттарҙың ярым күсмә көнкүреше, патриархаль – ырыу ҡалдыҡтары ныҡ һаҡланған заманаларға алып килә. М.Кәрим был трагедияһында иҫке йолаларға ҡаршы сыҡҡан, ирекка, рухи азатлыҡҡа ынтылған ҡыйыу шәхестәрҙе һәм уларҙың ҡотолғоһоҙ һәләкәткә атлауҙарын, йола ҡануны ҡорбандарын тасуир итә.

Мустай Карим относится к той плеяде писателей, которые вносят весомый вклад в золотой фонд нашей многонациональной литературы. Поэзия, драматургия, проза, публицистика – все подвластно его могучему таланту. Высокой классической башкирской драматургии стала трагедия М.Карима “В ночь лунного затмения”. Тема этого произведения не замыкается только на традициях башкирского народа. Она созвучна душам всех людей.

С большим успехом ставилась на сценах многих театров страны и за рубежом.

В 1967г. за пьесу М.Кариму присуждена премия РСФСР им. К.С. Станиславского.

По пьесе был снят художественный фильм Свердловской киностудией в 1978 году. Режиссер- Барас Халзанов.

Кадр из фильма

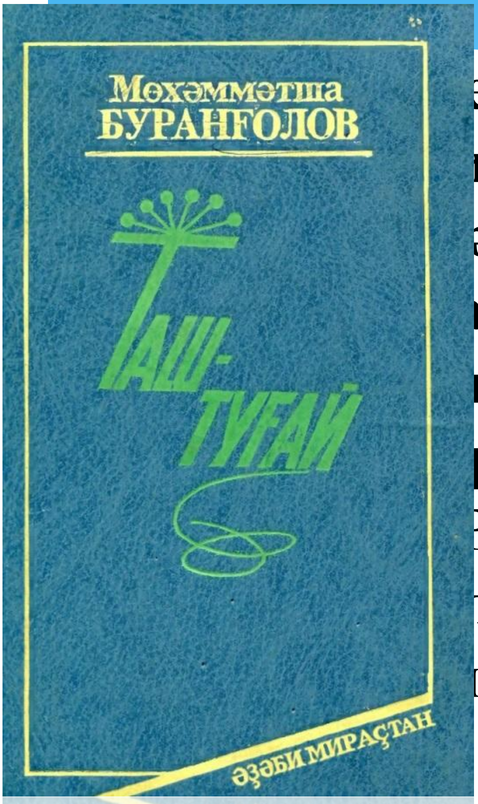

“Башҡорт туйы” мәшһүр фольклор белгесе, танылған драматург, Башҡортостандың халыҡ сәсәне Мөхәмәтша Буранғолов әҫәре. Ҡасандыр М. Буранғолов бер варианттан икенсеһенә, енсеһенән өсөнсөһөнә һәм тағы бер нисә мәртәбә инфи ҡаршылыҡты көсәйтәм тип баш ватырға әжбүр булһа, 90 -сы йылдар башында Башҡорт академия драма театрында “Башҡорт туйын”, ынан сәхнәләштергән билдәле режиссер Рифкәт рафилов спектаклде әҙерләүгә фольклор белгесе Розалия Солтангәрәеваны ылыҡтыра, шуның төнә, тамашаға ошо уҡ узенсәлекле ҡобайырсы карыуында Халыҡ Рухы образын индерә! Исеме үк “Башҡорт туйы” булғас, милли ғөрөф – ғәҙәттәрҙең, туй йолаларының, фольклор – этнографик элементтарҙың, боронғо тормош – көнкүреш күренештәренең ҙур ғына урын алыуы тәбиғи.

“Башкорт туйы” (“Башкирская свадьба”), мелодрама поэта, драматурга, фольклориста, классика башкирской литературы М. Бурангулова. Написана в 1926 году. Композиционную основу пьесы составляет башкирские свадебные обряды. Главная сюжетная линия – история любви Юлдыбая и красавицы Гульзифы.

В 1991 году киностудией “Башкортостан” был снят одноименный фильм по сценарию Р.В. Исрафилова, Р.А. Султангареевой. Режиссер – Р.А. Исмагилов.

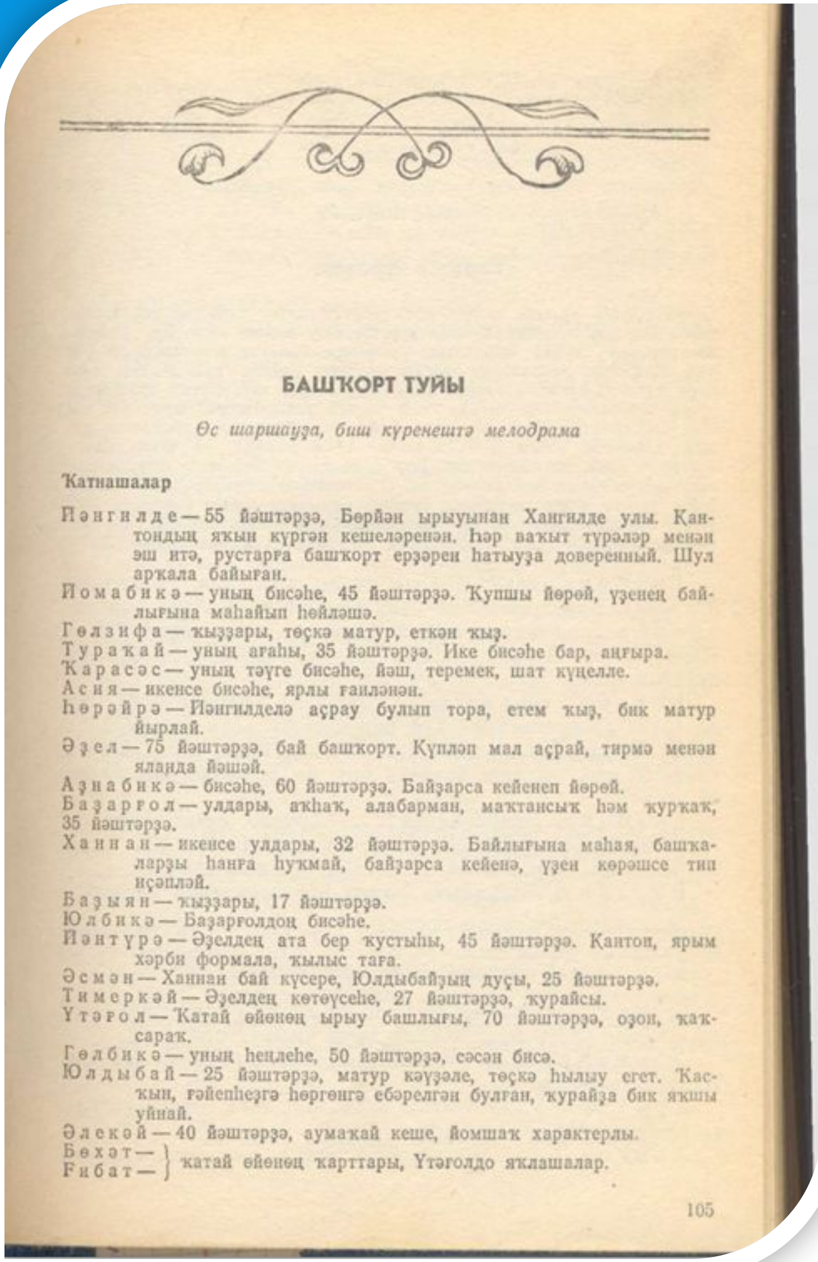

БАШҠОРТ ТУЙЫ

Өс шаршауҙа, биш күренештә мелодрама

Ҡатнашалар

Йәнгилде — 55 йәштәрҙә, Бөрйән ырыуынан Хангилде улы. Ҡантондың яҡын күргән кешеләренән. Һәр ваҡыт түрәләр менән эш итә, рустарға башҡорт ерҙәрен һатыуҙа доверенный. Шул арҡала байыған.
Йомабикә — уның бисәһе, 45 йәштәрҙә. Ҡупшы йөрөй, үҙенең байлығына маһайып һөйләшә.
Гөлзифа — ҡыҙҙары, төҫкә матур, еткән ҡыҙ.
Турaҡай — уның ағаһы, 35 йәштәрҙә. Ике бисәһе бар, аңғыра.
Ҡарасәс — уның тәүге бисәһе, йәш, теремек, шат күңелле.
Асия — икенсе бисәһе, ярлы ғаиләнән.
Һөрәйрә — Йәнгилделә аҫрау булып тора, етем ҡыҙ, бик матур йырлай.
Әҙел — 75 йәштәрҙә, бай башҡорт. Ҡүпләп мал аҫрай, тирмә менән яланда йәшәй.
Аҙнабикә — бисәһе, 60 йәштәрҙә. Байҙарса кейенеп йөрөй.
Баҙарғол — улдары, аҡһаҡ, алабарман, маҡтансыҡ һәм ҡурҡаҡ, 35 йәштәрҙә.
Ханнан — икенсе улдары, 32 йәштәрҙә. Байлығына маһая, башҡаларҙы һанға һуҡмай, байҙарса кейенә, үҙен көрәшсе тип иҫәпләй.
Баҙыян — ҡыҙҙары, 17 йәштәрҙә.
Юлбикә — Баҙарғолдоң бисәһе.
Йәнтүрә — Әҙелдең ата бер ҡустыһы, 45 йәштәрҙә. Ҡантон, ярым хәрби формала, ҡылыс таға.
Әсмән — Ханнан бай күсере, Юлдыбайҙың дуҫы, 25 йәштәрҙә.
Тимеркәй — Әҙелдең көтөүсеһе, 27 йәштәрҙә, ҡурайсы.
Үтәғол — Ҡатай өйөнөң ырыу башлығы, 70 йәштәрҙә, оҙон, ҡаҡсараҡ.
Гөлбикә — уның һеңлеһе, 50 йәштәрҙә, сәсән бисә.
Юлдыбай — 25 йәштәрҙә, матур кәүҙәле, төҫкә һылыу егет. Ҡасҡын, ғәйепһеҙгә һөргөнгә ебәрелгән булған, ҡурайҙа бик яҡшы уйнай.
Әлекәй — 40 йәштәрҙә, аумаҡай кеше, йомшаҡ характерлы.
Бөхәт —, Ғибат — } ҡатай өйөнөң ҡарттары, Үтәғолдо яҡлашалар.

105

“Оҙон-озак бала сак” китабының авторы Башкортостандың халык шағиры Мостай Кәрим. Китаптың төп каһармандары – әзиптең ауылдаштары, корзаштары. Әммә әзиптең үзенә шәхес буларак формалашыуына кағылышлы булған шаукымырак, сәйерерәк, саярак кешеләр. Уны булмышы йә язмышы менән уйландырған шәхестәр. Автор үзе әйткәнсә, был китабы – һокланыуҙар һәм тоңолоүҙәр, кыскаһы, кешеләр менән аралашканда һыналған кисерештәр, тетрәнештәр хакында.

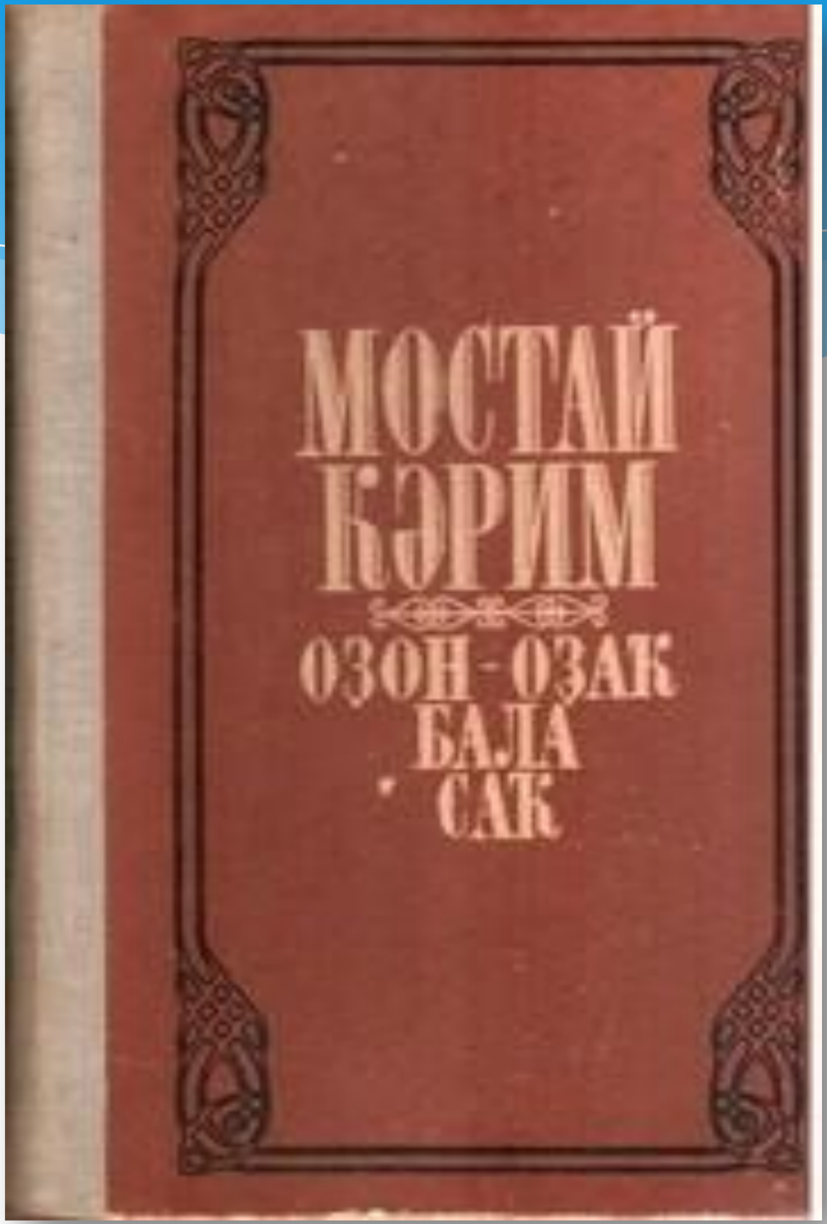

Кадр из фильма

В 1972-1978 гг. М. Карим написал свою объемную повесть "Долгое-долгое детство". Главными героями его являются односельчане, ровесники автора: Асхат, Круглый Талип, Ак-Йондоҙ, Марагим и др. Причем, эти люди неординарны, каждый из них выделяется чем-то оригинальным и нестандартным, и они все в той или иной степени повлияли на формирование писателя как человека, как личности.

По мотивам произведения был снят одноименный фильм. Режиссер - Булат Юсупов.

“Һарығолаҡ” хикәйәһенең авторы тарихи шәхес, талантлы яҙыусы, күренекле йәмәғәт эшмәкәре Рамаҙан Өмөтбаев. «...автор хикәйәлә кеше һәм уның тоғро дуҫы эт араһындағы мөнәсәбәтте иҫ киткес тәрән психологизм аша һүрәтләгән. Әҫәр Әбйәлил районының Ҡушый ауылында булған хәлгә нигеҙләнеп ижад ителһә лә, яҙыусы образды тормошто нисек бар, шулай тулы һәм оҫта күҙ алдына баҫтырған, халыҡтың тел байлығын бик нескә һәм урынлы ҡулланып, ентекле, мауыҡтырғыс итеп һүрәтләгән...”, - ти ролдәрҙең береһен башҡарыусы Рәсәйҙең атҡаҙанған, Башҡортостандың халыҡ артисы Әхтәм Әбүшахманов.

“Һарығолаҡ” телефильмы зәңгәр экранға үткән быуаттың 90-сы йылдарында сығарыла. Телефильм Башҡортостан телевидениянының алтын фондына индерелгән. Режиссеры Башҡортостандың атҡаҙанған сәнғәт эшмәкәре Әнүәр Әбүбәкер улы Нурмөхәмәтов.

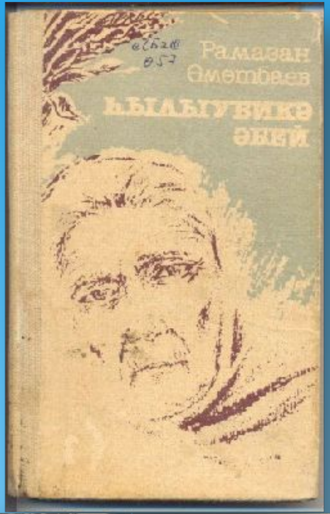

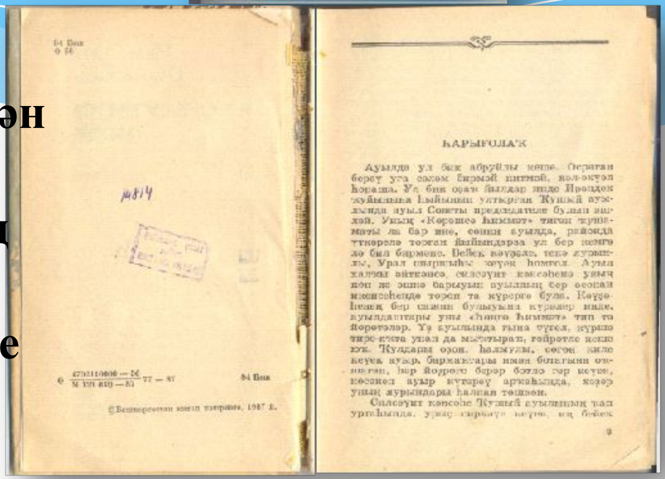

Рамазан Гимранович Уметбаев родился в д. Альмухаметово Абзелиловского района. В литературу пришел в 80-е годы. Первый сборник рассказов Р.Уметбаева “Старуха Хылыубика” был издан в 1987 году. По рассказу “Желтоухий” был снят фильм. Режиссер заслуженный работник искусства Анвар Аубакирович Нурмухаметов.

Рассказы “Желтоухий”, “Старуха Хылыубика” показывают, как пренебрежение принципами нравственности, равнодушие приводят к непоправимым, даже трагическим последствиям.

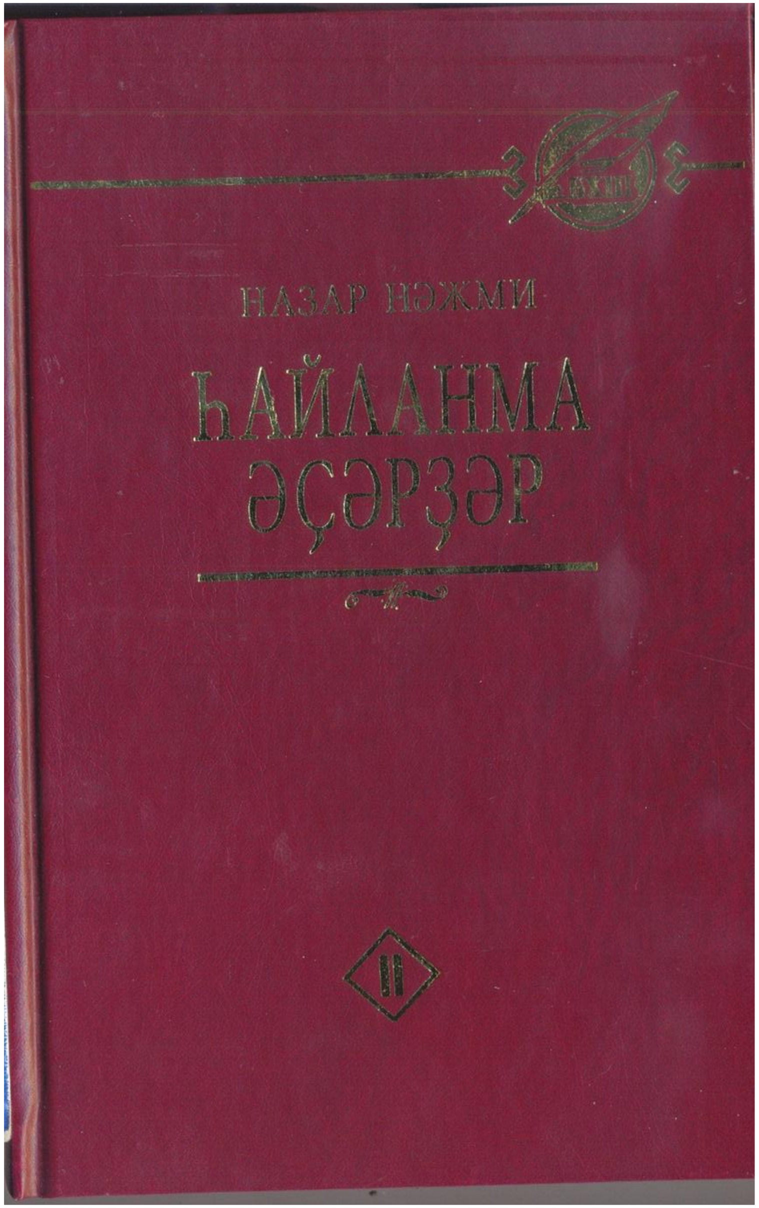

Назар Нәжми – күренекле шағирҙарыбыҙҙың береһе. Әҫәрҙәрен халыҡ ярата, композиторҙар шиғырҙарына йыр яҙа.

Назар Нәжми – күренекле драматург та. Уның “Яҙғы йыр”, “Хуш, Хәйруш!”, “Саҡырылмаған ҡунаҡ”, “Гармунсы дуҫ”, “Күршеләргә ҡунаҡ килгән” пьесалары республикабыҙҙың төрлө театрҙарында ҡуйыла. “Гармунсы дуҫ” пьесаһы буйынса шул уҡ исем менән кино ла төшөрөлгән.

Кадр из фильма

Народный поэт Башкортостана Назар Наджми (Назар Назмутдинович Назмутдинов) родился в д. Минништы Бирского уезда Уфимской губернии, ныне Дюртюлинский район. Он в литературу пришел в конце 30-х годов XX века. Первая книга “Капельки” издана в 1950 г.

Как известно,

Н. Наджми не только поэт, но и драматург, внесший заметный вклад в развитие национальной драматургии. Большой сценический успех выпал на пьесы морально-этического плана “Весенняя песня”, “Прощай, Хайруш”, “Незваный гость”, “Друг-гармонист”, “У соседей – гость”.

По сценарию пьесы Н. Наджми “Гармунсы дуç” был снят одноименный фильм к 70-летию Победы в ВОВ. Фильм повествует о тяжелый жизни в небольшой деревне в первые послевоенные годы, о любви.

Тансулпан Ғарипова – башҡорт прозаһына һәм драматургияһына тос өлөш индергән әҙибә.

Кадр из фильма

С. Юлаев исемендәге дәүләт ремияһы лауреаты Тансулпан рипованың “Бөйрәкәй” роман-енталогияһы халыҡ араһында нылыу алды. Т. Ғарипованың драматургия өлкәһендә ижад ителгән әҫәрҙәре лә ҙур һыҙыҡһыныу тыуҙыра. Ьесалары театр сәхнәләрендә ҡуйыла. “Йәй ташы” исемле драмаһы буйынса “Сөмбөлдең етенсе йәйе” нәфис фильмы төшөрөлгән. Ҡуйыусыһы режиссер Булат Йосопов.

Ярким и самобытным явлением стало появление пенталогии «Буренушка», созданный Тансулпан Гариповой в 1997-2004 гг.
Она активно работает и в области драматургии. Ею созданы пьесы «Белый тополек», «Песнь во сне», «Не улетайте, журавли!» и др. Спектакли, поставленные по пьесе Т. Гариповой, успешно идут во всех театрах республики.
По пьесе “Йәй ташы” (“Летний камень”) в 2002 г. снят художественный фильм “Сөмбөлдең етенсе йәйе”. Режиссер – Булат Юсупов. В фильме рассказывается о судьбе семьи лейтенанта НКВД, попавшей в жернова столичной репрессивной машины и вынужденной спасаться бегством в отдоленном уголке Башкирии. Фильм завоевал премию критиков “Золотой слон” на международном кинофестивале.

Башҡорт халыҡ поэзияһында ҡобайырҙар, йырҙар менән бер рәттән бәйет жанры ла бик мөһим урын биләй. Ул яҙма әҙәби әҫәр шикелле, яҙып та ижад ителә һәм ҡульяҙма көйө лә йәшәй; ауыҙ-тел әҫәре кеүек, импровизация рәүешендә сығарыла һәм телдән-телгә күсеп хәтерҙә һаҡлана. Халыҡ тормошондағы мөһим социаль, тарихи ваҡиғаларҙы, көнкүрештәге фәһемле һәм ғибрәтле хәлдәрҙе сағылдыра.

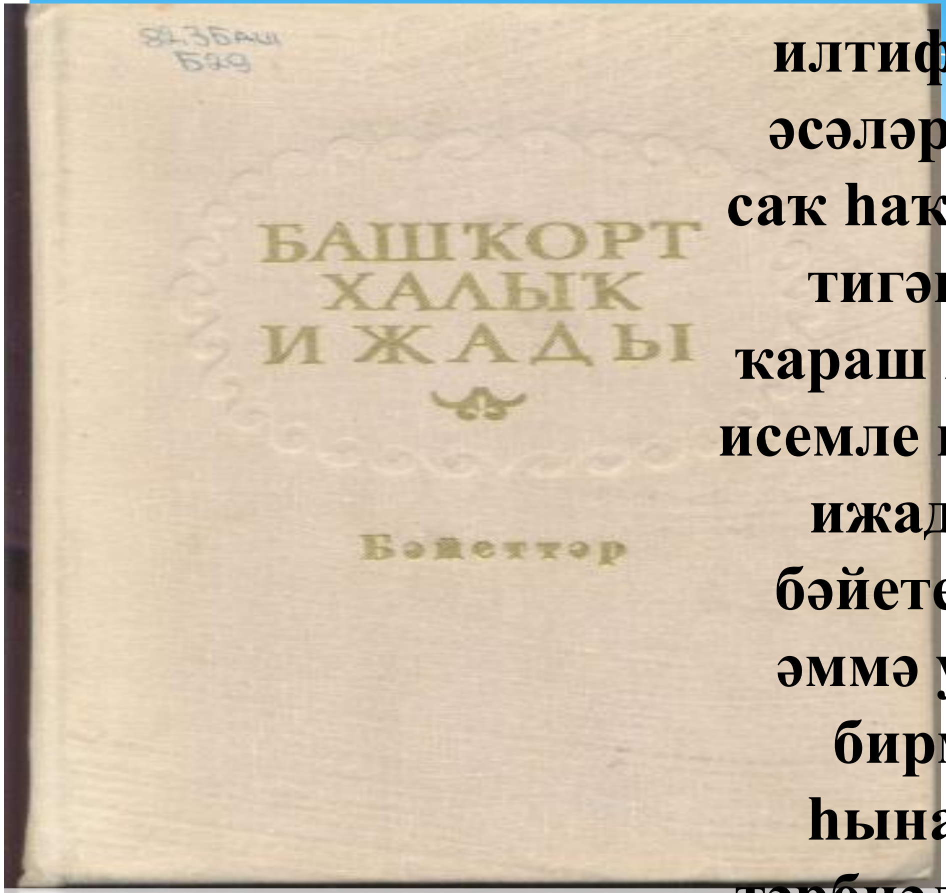

“Саҡ-Суҡ” бәйетендә лә тәрән мәғәнә ята. Балалар ата-әсә һүҙенә илтифатлы һәм тыңлаусан, ә ата-әсәләрҙең балаларына ҡарата һәр саҡ һаҡ һәм хәстәрле булырға тейеш тигәнерәк халыҡсан педагогик ҡараш ята. Ҡыҫҡа метражлы “Әсә” исемле нәфис фильм башҡорт халыҡ ижадындағы “Саҡ менән Суҡ” бәйетенә нигеҙләнеп төшөрөлгән, әммә ул боронғо заман һулышын бирмәй, ә тап бөгөнгө яҙмыш һынауын кисергән, яңғыҙ бала тәрбиәләгән гүзәл зат кисерештәрен һүрәтләй.

Кадр из фильма

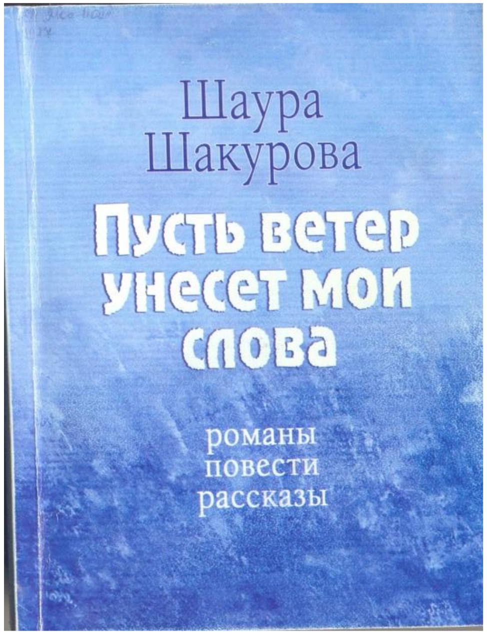

Короткометражная мелодрама «Әсә» (Пусть ветер унесет мои слова…) с драматичным сюжетом о проклятии матери. Словно снова и снова перечитывая сюжет башкирского мифа о страшном гневе матери, который пробуждает темные силы и случается самое страшное. Сыновья превращаются в птиц, и темный лес забирает их навсегда. Фильм о сложных и трагических судьбах поколений одной семьи. Главная героиня одинокая женщина, самостоятельно растившая двух сыновей. Ей очень хочется простого женского счастья, семьи. Но ее избранник не хочет в своей семье видеть и воспитывать чужих детей. Женщина, задумывающаяся только о личном счастье, хочет избавиться от своих детей. О судьбе детей вы узнаете посмотрев фильм “Әсә”(“Пусть ветер унесет мои слова...”). За фильм на VIII Международном кинофестивале, проходившем в Чувашии сценарист и писатель Шаура Шакурова получила приз «Лучший сценарист».

“Урал батыр” эпосы халҡыбыҙҙың быуындан-быуынға тапшырыла килгән ауыҙ-тел ижады өлгөләре араһында үҙенең боронғолоғо, йөкмәткеһе, әһәмиәте буйынса айырым урын биләй. Халҡыбыҙҙың асылын,тарихын, мәҙәниәтен,ғөрөф-ғәҙәтен яҡтыртҡан ҡомартҡы.

“Урал батыр” эпосы буйынса “Урал менән Шүлгән мажаралары” тип аталған йәнһүрәт төшөрөлгән. Ул кескәй балаларға тәғәйен пластилин анимацияһы техникаһында ижад ителә. Техниканың ябайлығы бала күңелендә йәнһүрәттән алынған мәғлүмәтте иҫтә ҡалдырыу өсөн ҡулайлы. Был фильмда Урал менән Шүлгәндең бала сағы тураһындағы тарихтың дауамы күрһәтеләсәк. Фильмдың төп идеяһы-бала саҡта ҡылған эштәрҙең кеше яҙмышында ниндәй роль уйнай икәнлеген балаларға аңлатып биреү.

(Режиссеры ла, рәссамы ла Айгөл Азамат ҡыҙы Байрамғолова)

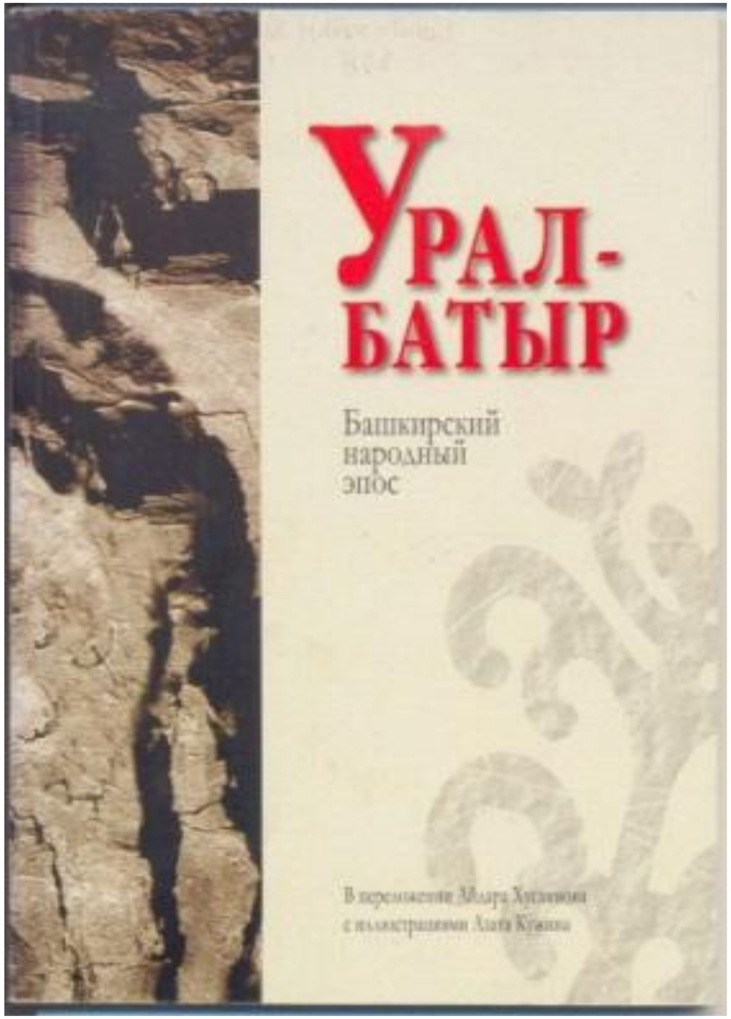

По мотивам башкирского народного эпоса “Урал Батыр” снят фильм “Приключения Урала и Шульгена”. Режиссер – Айгуль Байрамгулова. Фильм выполнен в технике пластилиновой анимации. Это первая пластилиновая анимация сделанная киностудией Башкортостан.

Кадр из фильма

Смотрите экранизацию и читайте книги, по которым они сделаны. И неважно, в какой последовательности Вы это будете делать – главное, чтобы произведения гениальных писателей помогали Вам позновать самих себя и мир вокруг Вас.

Иғтибарығыҙ өсөн ҙур рәхмәт!

Спасибо за внимание!

Әҙерләне: Мәһәҙиева Венера Рәхимйән ҡыҙы, хеҙмәтләндереү бүлеге мөдире.

Выполнила: Магадеева Венера Рахимьяновна, заведующая отделом обслуживания.